
КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ

СТАНОВИЩЕ № (2013)16 ОТНОСНО ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ СЪДИИ И АДВОКАТИ

**Прието на 14-ото пленарно заседание на КСЕС
(Страсбург, 13–15 ноември 2013 г.)**

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1. В съответствие с мандата, даден му от Комитета на министрите, Консултативният съвет на европейските съдии (КСЕС) е решил да подготви за 2013 г. Становище относно отношенията между съдии и адвокати с оглед подобряване на качеството и ефективността на правосъдието.

2. Становището е изготвено въз основа на предходните Становища на КСЕС и съответните инструменти на Съвета на Европа, по-конкретно Европейската харта за статута на съдиите (1998 г.), Магна харта на съдиите (2010 г.) и Препоръката на Комитета на министрите CM/Res (2010)12 относно съдиите: независимост, ефективност и отговорности. То също така взема предвид Основните принципи на ООН за независимостта на съдебната власт (1985 г.), Основните принципи на ООН за ролята на адвокатите (1990 г.), Принципите от Бангалор за поведение на съдиите (2002 г.) и Коментара на принципите от Бангалор на Групата за съдебна етика (2007 г.). Освен това заключението е основано на работата на Съвета на адвокатските колегии и правните общности в Европа (САКПО), по-специално на Кодекса за поведение на европейските адвокати (1998 г., изменен през 2002 г. и 2006 г.) и Хартата на основните принципи на юридическата професия в Европа (2006).

Становището отчита отговорите на държавите на въпросника и доклада, изготвен от научния експерт г-жа Натали Фрисеро (Франция), както и мненията от конференцията в Париж на 7 ноември 2012 г., организирана съвместно от КСЕС и Париж-

ката адвокатска колегия, и от конференцията в Рим на 13 юни 2013 г., организирана от КСЕС, италианския ВСС и италианския НАС.

В хода на подготовката на настоящото Становище КСЕС също така се консултира със САКПО.

II. РОЛЯТА НА СЪДИИТЕ И АДВОКАТИТЕ ПРИ ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ПРАВОСЪДИЕТО

3. Държавите, ръководени от принципите на правовата държава, трябва да организират съдебните си системи така, че върховенството на правото и зачитането на основните права и свободи да бъдат гарантирани в съответствие с Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „Конвенцията“), както и съдебната практика на Европейския съд по правата на човека (наричан по-нататък „Съдът“). Както съдиите, така и адвокатите имат жизненоважна роля за най-доброто осъществяване на тази цел.

КСЕС вече е признал важната роля на сътрудничеството между различните участници в правилното функциониране на правосъдието и взаимодействието между тях. Така в точка 10 от своето Становище № 12 (2009) КСЕС потвърди, че споделянето на общи правни принципи и етични ценности от всички професионалисти, участващи в съдебния процес, е от съществено значение за правилното правораздаване.

4. Съдиите и адвокатите играят различни роли в съдебния процес, но приносят и на двете професии е необходим, за да се стигне до справедливо и ефективно решаване на всички съдебни дела в съответствие със закона.

5. Параграф 2 от Принципите на ООН за независимостта на съдебната власт посочва, че съдебната система трябва да решава делата безпристрастно, въз основа на фактите и в съответствие със закона, без ограничения, неправомерно влияние, подбуждане, натиск, заплахи или намеси, било то преки или косвени, от страна на какъвто и да било източник и по каквато и да било причина. В същия документ параграф 6 посочва, че принципът на независимостта на съдебната власт дава право на съдебната власт и изисква от нея да гарантира, че съдебните процедури са проведени справедливо, а правата на страните са зачетени.

КСЕС подчертава в своето Становище № 1 (2001 г.), че независимостта на съдебната власт не е прерогатив или привилегия в интерес на съдиите, а е предпоставка за върховенството на правото и гаранция за тези, които търсят и очакват правосъдие.

6. В рамките на своето професионално задължение да защитават правата и интересите на своите клиенти адвокатите също трябва да играят основна роля в справедливото правораздаване. Параграф 6 от коментара на Хартата на основните прин-

ципи на юридическата професия в Европа на САКПО определя ролята на адвоката, както следва: „Ролята на адвоката, независимо дали се заема от физическо лице, корпорация или държавната, е на доверен съветник и представител на клиента, на професионалист, уважаван от трети страни като незаменим участник в справедливото правораздаване. Вълпявайки всички тези елементи, адвокатът, който вярно служи на интересите на своя клиент и защитава правата му, също така изпълнява функциите на адвоката в обществото – да предвижда и предотвратява конфликти, да гарантира, че конфликтите се разрешават в съответствие с признатите принципи на гражданското, публичното или наказателното право и с надлежно зачитане на правата и интересите, да подпомага развитието на правото, както и да защитава свободата, справедливостта и върховенството на закона“.

Както е посочено в параграф 1.1 от Кодекса за поведение на европейските адвокати на САКПО, уважението към професионалната функция на адвоката е съществено условие за върховенството на правото и демокрацията в обществото. Основните принципи на ООН за ролята на адвокатите заявяват, че адекватната защита на правата на човека и основните свободи, на които всички хора имат право, независимо дали са икономически, социални и културни или граждански и политически, изисква всички хора да имат ефективен достъп до правни услуги, предоставени от независима юридическа професия. Правило 12 гласи, че адвокатите, като основни посредници в правораздаването, трябва по всяко време да пазят честта и достойнството на професията си.

7. Съдиите и адвокатите трябва да бъдат независими при изпълнение на служебните си задължения и трябва също така да бъдат и да се вижда, че са независими едни от други. Тази независимост е потвърдена от устава и етичните принципи, приети от всяка една от тези професии. КСЕС счита, че такава независимост е от жизненоважно значение за правилното функциониране на правосъдието.

КСЕС се позовава на Препоръка СМ/Rec (2010)12, параграф 7, която гласи, че независимостта на съдиите следва да се гарантира на възможно най-високо правно равнище. Независимостта на адвокатите трябва да се гарантира по същия начин.

8. КСЕС се позовава на параграф 12 от Препоръка СМ/Rec (2010)12, който гласи, че, без да се засяга тяхната независимост, съдиите и съдебната власт трябва да поддържат конструктивни работни отношения с институциите и държавните органи, участващи в управлението и администрирането на съдилищата, както и с всички професионалисти, чиито задачи са свързани с работата на съдиите, за да се улесни ефективното и ефикасно правораздаване. Конструктивните отношения са еднакво необходими в хода на производството с цел постигане на справедливо и ефективно решение в съответния правен процес.

9. Могат да се разграничат две области на отношения между съдии и адвокати:
- от една страна, отношенията между съдии и адвокати, които произтичат от процедурните принципи и правила на всяка държава и които оказват пряко влияние върху ефективността и качеството на съдебните производства. В заключенията и препоръките, изложени в Становище I 11 (2008 г.) относно качествата на съдебните решения, КСЕС отбелязва, че стандартът за качество на съдебните решения очевидно ще бъде резултат от взаимодействието между големия брой участници в съдебната система;
 - от друга страна, отношенията, които са резултат от професионалното поведение на съдиите и адвокатите и които изискват взаимно зачитане на ролите на всяка страна и конструктивен диалог между съдии и адвокати.

III. УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ПРОЦЕСУАЛНИТЕ ВРЪЗКИ, ДИАЛОГ И КОМУНИКАЦИИ ПО ВРЕМЕ НА СЪДЕБНОТО ПРОИЗВОДСТВО

10. Съдиите и адвокатите споделят основно задължение, а именно спазването на процесуалните правила и принципи на справедливия съдебен процес.

КСЕС е на мнение, че конструктивните отношения между съдии и адвокати ще подобрят качеството и ефективността на производството. Те също така ще помогнат за удовлетворяване на нуждите на страните: тъжители очакват, че те и техните адвокати ще бъдат чути, и също така очакват съдиите и адвокатите да допринесат заедно за справедливо разрешаване на тяхното дело в съответствие със закона и в разумен срок.

11. Въпреки това качеството и ефективността на съдебното производство зависят на първо място от адекватното процесуално законодателство и правилата относно основните аспекти на процедурата за граждански, наказателни и административни дела. Държавите трябва да създадат такива разпоредби в съответствие с член 6 от Конвенцията. Процесът на изготвяне на тези разпоредби следва да включва консултиране със съдии и адвокати не в интерес на двете професии, а в интерес на справедливото правораздаване. Също така е важна и консултацията с ползвателите на съдилищата. От съществена важност е процесуалните рамки редовно да се оценяват и актуализират, когато това е необходимо, а съдиите, адвокатите и ползвателите на съдилищата да участват в този процес.

12. КСЕС счита, че такова законодателство трябва да предостави на съдиите ефективни процедурни възможности за прилагане на принципите на справедливия съдебен процес и да предотврати ненужни забавяния или незаконни тактики за заба-

вяне на делата. Такова законодателство трябва да е достатъчно твърдо и следва да осигурява ясни и справедливи срокове, като в същото време позволява необходимата гъвкавост.

13. Процедурните правила са основен инструмент за решаването на правни спорове. Процедурните правила определят съответните роли на съдиите и адвокатите. От съществено значение е както съдиите, така и адвокатите добре да познават и разбират тези правила в интерес на справедливото и своевременно решаване на делото.

14. Насоките, договорени на институционално ниво, могат да бъдат полезни също така за насърчаване на сътрудничеството и диалога. КСЕС смята, че съдилищата трябва да насърчават създаването на добри практики, произтичащи от споразумения между съдилищата и адвокатската колегия. Споразумения относно управлението и провеждането на производствата са установени в много съдебни системи под различна форма¹. КСЕС потвърждава, че тези процедурни споразумения трябва да отговарят на процесуалното право и да бъдат оповестени публично, за да се гарантира прозрачност за адвокатите и страните по делата.

15. На практика процесуалните правила, независимо дали се отнасят до граждански, наказателни или административни дела, често са сложни и позволяват различни процедурни етапи и междинни обжалвания. Това може да доведе до неоправдани забавяния и големи разходи за страните, както и за обществото като цяло. КСЕС подкрепя категорично усилията за анализ и оценка на съществуващите процедурни правила в държавите-членки и за разработване, когато е необходимо, на по-прозрачни и адекватни правила.

Международният обмен на опит както от страна на съдиите, така и от страна на адвокатите трябва да насърчава развитието на „добри практики“ в областта на процедурните рамки. Необходимо е обаче да се зачитат различните социални и правни традиции на държавите.

16. На съдиите, както и на адвокатите следва да се предостави равен достъп до информация относно процесуалните и материални закони, а също и до знаковата съдебна практика, доколкото това е възможно. КСЕС се позовава на точка 24 от Становище № 14 (2011 г.), в което приема, че съдебната система трябва да направи съдебната практика или най-малко знаковите решения достъпни в интернет i) безплатно, ii) в лесно достъпна форма и iii) при защита на личните данни.

17. Съдиите и адвокатите трябва да си сътрудничат при удовлетворяване на нуждите на страните. За тази цел КСЕС счита, че е важно да се разработят планирани

¹ Вижте Изследвания № 16 на СЕРЕЈ, Възможности за договаряне и съдебен процес в Европа.

изслушвания и процедурни календари, за да се улесни ефективното сътрудничество между съдии и адвокати в интерес на страните. Освен това съдиите и адвокатите трябва да си сътрудничат за улесняване на разрешаването на спорове по взаимно съгласие в интерес на страните. В своето Становище № 6 (2004 г.) КСЕС препоръчва разработването на договарености за разрешаването на дела по взаимно съгласие. Съвместните обучения могат да подобрят разбирането на съответните роли на съдиите и адвокатите в областта на разрешаването на спорове по взаимно съгласие чрез процесите на помирение и посредничество.

18. Необходимо е да се създаде подходяща комуникация между съдилищата и адвокатите с цел осигуряване на скоростта и ефективността на производството. КСЕС счита, че държавите трябва да въведат системи, улесняващи компютърната комуникация между съдилища и адвокати, за да се подобри качеството на услугите на адвокатите и да им се даде възможност да проверяват лесно процесуалния статут на делата. В своето Становище № 14 (2011 г.) относно „Правосъдие и информационни технологии“ КСЕС отбелязва, че информационните технологии играят централна роля в предоставянето на информация на съдии, адвокати и други заинтересовани страни в съдебната система, както и на обществеността и медиите.

IV. РАЗВИТИЕ НА ВЗАИМНО РАЗБИРАНЕ И РЕСПЕКТ КЪМ РОЛЯТА НА ВСЯКА ОТ ДВЕТЕ ПРОФЕСИИ – ЕТИЧНИ ПРИНЦИПИ

19. Както съдиите, така и адвокатите имат свой собствен набор от етични принципи. Независимо от това някои етични принципи са общи за съдиите и адвокатите – например спазването на закона, професионалната тайна, неприкосновеността и достойнството, зачитането на страните по делата, компетентността, справедливостта и взаимното уважение.

20. Освен това етичните принципи на съдиите и адвокатите трябва да разглеждат отношенията между двете професии.

По отношение на съдиите КСЕС посочва в Становище № 3 (2002 г.), параграф 23, че съдиите трябва да отдават дължимото уважение на всички лица (например страни, свидетели, адвокат), без да ги ограничават противозаконно или да им създават ограничения, които биха били несъвместими с правилното изпълнение на техните функции. Параграф 5.3 от Принципите от Бангалор посочва, че съдията осъществява съдебните си задължения с подобаващо уважение към всички лица, например страни, свидетелите, адвокатите, съдебните служители и колеги, без разграничение на каквото и да било ирелевантно основание, несъществено за правилното изпълнение на

такива задължения. Съдията трябва да поддържа реда и достойнството на дебата във всички производства пред съда и да бъде търпелив, достоен и учтив към страните по делото, съдебните заседатели, свидетелите, адвокатите и всички други лица, с които съдиите имат отношения при упражняване на служебните си функции.

По отношение на адвокатите параграфи 4.1, 4.2, 4.3 и 4.4 от Кодекса за поведението на европейските адвокати на САКПО изразяват следните принципи: адвокат, който се явява или участва в дело пред съд или трибунал, трябва да се съобразява с правилата на поведение пред този съд или трибунал. Адвокатът трябва винаги да отдаде необходимото внимание на справедливото провеждане на производството. Адвокатът, докато проявява дължимото уважение и учтивост към съда, защитава интересите на клиента си достойно и без страх, без оглед на собствените си интереси на адвокат или на каквито и да било последици за него или за което и да било друго трето лице. Адвокатът никога не бива съзнателно да дава невярна или подвеждаща информация на съда.

21. КСЕС счита, че отношенията между съдии и адвокати трябва да се основават на взаимното разбиране на ролята на другия, на взаимно уважение и на независимост едни спрямо други.

КСЕС съответно смята, че е необходимо да се развие диалог и обмен между съдии и адвокати на национално и европейско институционално равнище по въпроса за отношенията между тях. Етичните принципи както на съдиите, така и на адвокатите трябва да бъдат взети под внимание. Във връзка с това КСЕС насърчава установяването на общи етични принципи, например задължението за независимост, задължението за поддържане на принципите на правото по всяко време, сътрудничеството, за да се гарантира справедливо и бързо провеждане на процеса, и постоянно професионално обучение. Отговорни за този процес са професионалните организации и независимите управителни органи както на съдиите, така и на адвокатите.

22. Конференциите за обучение на съдии и адвокати трябва да се занимават с техните съответни роли и с техните взаимоотношения, с общата цел за насърчаването на справедливо и ефективно разрешаване на спорове, като същевременно се зачита независимостта и на двете страни. КСЕС се позовава на точка 10 от своето Становище № 12 (2009 г.), в което счита, че, когато е уместно, съвместно обучение на съдии, прокурори и адвокати по теми от общ интерес може да допринесе за постигането на правосъдие с най-високо качество.

23. В държавите-членки на Съвета на Европа съдиите се назначават по множество различни начини. КСЕС се позовава на доклада на Европейската комисия за ефикасност на правосъдието „Оценка на европейските съдебни системи – издание 2012 г.“, глава 11.1. В някои страни съдиите се назначават предимно измежду опитни

адвокати. В други страни съдии и адвокати не споделят обща кариера. В тези страни развитието на взаимно разбирателство между двете професии е особено важно. Един възможен начин за насърчаване на такова разбиране би било провеждането на стажове за стажант-съдии в адвокатски кантори и за стажант-адвокати в съдилищата. Ако това се направи, би било съществено да се гарантира спазването на изискванията на независимост и безпристрастност на съдебната власт и стажовете да са организирани по прозрачен начин.

24. Отношенията между съдии и адвокати винаги трябва да запазват безпристрастността и образа на безпристрастност на съда. Съдиите и адвокатите трябва да имат пълно съзнание за това и тази безпристрастност следва да се гарантира от процедурни и етични правила.

25. Както съдиите, така и адвокатите се ползват със свобода на изразяване по член 10 от Конвенцията.

Съдиите обаче са задължени да запазят поверителността на разискванията на съда и своята безпристрастност, което предполага наред с другото, че трябва да се въздържат от коментар за производствата и за работата на адвокатите.

Свободата на изразяване на адвокатите също има своите граници, за да се поддържат, както е предвидено в член 10, параграф 2 от Конвенцията, авторитетът и безпристрастността на съдебната система². Уважението към професионалните колеги, зачитането на принципите на правото и на справедливото правораздаване – принципи (з) и (и) от Хартата на основните принципи на юридическата професия в Европа на САКПО – изискват въздържане от обидна критика към колеги, към отделни съдии и към съдебни процедури и решения.

V. ПРЕПОРЪКИ

КСЕС потвърждава, че „споделянето на общи правни принципи и етични ценности от всички професионалисти, участващи в съдебния процес, е от съществено значение за правилното правораздаване“, и отправя следните препоръки:

I. КСЕС препоръчва държавите да установяват подходящи процедурни разпоредби, които да регламентират дейността на съдиите и адвокатите и да дават правомощия на съдиите за ефективно прилагане на принципите на справедливия съдебен процес и да предотвратяват незаконни тактики за забавяне от страните. Той препоръчва също така да се провеждат консултации със съдиите, адвокатите и ползвателите на

² Вижте също ЕСПЧ, *Никула срещу Финландия*, 21 март 2002 г.; ЕСПЧ, *Амихалачойе срещу Молдова*, 20 април 2004 г.

съда при изготвянето на тези разпоредби, както и тези процесуални рамки да се оценяват регулярно.

II. КСЕС подкрепя международния обмен на опит между съдии и адвокати с оглед на разработването на „добри практики“ в областта на процедурните рамки, както се отчитат различните социални и правни традиции на държавите.

III. КСЕС препоръчва на съдиите да организират изслушвания за управление на делата в рамките на съответните процесуални закони, както и да установят, като се консултират със страните, процесуални календари, например чрез определяне на процедурните етапи, определяне на разумни и подходящи срокове и структуриране на начина и сроковете за представяне на писмени и устни становища и доказателства.

IV. КСЕС препоръчва развитие на линиите на комуникацията между съдилищата и адвокатите. Съдиите и адвокатите трябва да бъдат в състояние да комуникират по време на всички етапи на производството. КСЕС смята, че държавите трябва да въведат системи, улесняващи компютърната комуникация между съдилищата и адвокатите.

V. За да се отговори на нуждите на страните, КСЕС препоръчва разработването на мерки за разрешаване на спорове по взаимно съгласие. КСЕС смята, че разбирането на съответните роли на съдии и адвокати в рамките на разрешаването на спорове по взаимно съгласие чрез помирение или посредничество е основен фактор за развитието на този подход и че, доколкото е възможно, следва да се предвидят съвместни обучения по различните видове разрешаване на спорове по взаимно съгласие.

VI. КСЕС препоръчва развитието на диалога и обмена между съдии и адвокати на институционално ниво (национално и международно) по въпроса за отношенията между тях, като същевременно се вземат изцяло предвид етичните принципи както на адвокатите, така и на съдиите. Този диалог трябва да подпомага взаимното разбиране и зачитане на ролята на всяка страна, с уважение към независимостта както на съдиите, така и на адвокатите.

VII. КСЕС смята, че, когато е уместно, съвместно обучение на съдии и адвокати по темите от общ интерес може да подобри качеството и ефективността на производството.